

на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Закономірно, що кожна потреба як вимушений речовий інтерес людини обов'язково поєднана з відповідним суб'єктивним правом як інструментарію задоволення цієї потреби, тоді, як вже згадувалось раніше, не кожен законний інтерес поєднується з суб'єктивним правом. Таким чином, можна дійти висновку, що потреби у кожній людині однакові, зумовлені самою природою людини. Саме тому вони завжди поєднані з відповідним суб'єктивним правом. Інтереси, навпаки, як окремі варіації, що базуються певним чином на загальних потребах, у кожній людині можуть різнитися, оскільки визначаються індивідуальністю кожної конкретної людини, а відтак вони не завжди поєднуються з відповідним суб'єктивним правом.

¹ Цивільний кодекс України : за станом 24 січня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>. – Назва з екрану.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004, справа № 1-10/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9874>. – Назва з екрану.

³ Casenote legal briefs: wills, trusts, and estates, keyed to Scoles, Halbach, Roberts, and Begleiter's decedents' estates and trusts. – New York: Wolters Kluwer, 2007. – P. 70. http://www.aspenpublishers.com/Product.asp?catalog_name=Aspen&product_id=0735561699

⁴ Reports of cases argued and determined in the court of common pleas, and other courts: With tables of the cases and principal matters. – London, 1834. – Vol. 10. – P. 140–152.

⁵ Всеобщая декларация прав человека: Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015. – Назва з екрану.

Резюме

У статті автор розглядає проблематику інтересу як самостійного об'єкта захисту в контексті положень цивільного законодавства України та рішення Конституційного суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 по справі № 1-10/2004.

Ключові слова: охоронюваний законом інтерес, суб'єктивне право, речовий інтерес, потреба.

Резюме

В статье автор рассматривает проблематику интереса как самостоятельного объекта защиты в контексте положений гражданского законодательства Украины и решения Конституционного суда Украины от 1 декабря 2004 г. № 18-рп/2004 по делу № 1-10/2004.

Ключевые слова: охраняемый законом интерес, субъективное право, вещный интерес, потребность.

Summary

In the article the author considers the problems of interest as independent object of protection in a context of the civil legislation of Ukraine and the decision of the Constitutional court of Ukraine from December, 1st, 2004, № 18-рп/2004, case № 1-10/2004.

Key words: legally protected interest, subjective right, proprietary interest, need.

Отримано 25.01.2011

О. Л. АНДРУЩАК

Ольга Любомирівна Андрущак, здобувач Київського національного торговельно-економічного університету

ВИМОГА ІСНУВАННЯ АКЦІЙ ВИКЛЮЧНО В БЕЗДОКУМЕНТАРНІЙ ФОРМІ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Вимога існування акцій у бездокументарній формі протягом тривалого часу викликає чимало дискусій, критики та зауважень. Метою статті є з'ясування та доведення необхідності існування акцій у бездокументарній формі, оскільки саме така форма забезпечує простоту, швидку, а також надійну перереєстрацію прав власності на цінні папери.

Питання форми існування цінних паперів, зокрема акцій, неодноразово протягом тривалого періоду часу порушували у своїх працях науковці й практики різних періодів, зокрема, М. М. Агарков, Г. Ф. Шершеневич, О. О. Кулініч, В. В. Посполітак, О. І. Онуфрієнко, А. Л. Салатко та ін.

Актуальність розгляду даного питання сьогодні полягає, перш за все у тому, що Законом України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. (далі – Закон) було закріплено вимогу існування акцій виключно в бездокументарній формі¹. Поява бездокументарної форми цінних паперів, як свідчить історія, замовлена не потребою винайдення нового фінансового інструменту, а необхідністю надання більшої мобільності вже існуючому фінансовому інструменту – паперовому цінному паперу². Визначення бездокументарної форми закріплено ст. 1 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», відповідно до якої бездокументарна форма цінного паперу – здійснений зберігачем обліковий запис, який є підтвердженням права власності на цінний папір³.

У ч. 2 ст. 20 Закону зазначено, що акції товариств існують винятково в бездокументарній формі⁴. У розділі XVII Закону «Прикінцеві та перехідні положення» зазначено, що цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування, крім другого речення ч. 2 ст. 20, яке набирає чинності через два роки з дня опублікування цього Закону. Отже, з 29 жовтня 2010 р. всі акції товариств мають існувати винятково в бездокументарній формі. У зв'язку з прийняттям цього Закону було внесено зміни і до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», зокрема ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» було доповнено абзацом другим, який і закріпив вимогу існування акцій в бездокументарній формі⁵.

Розглядаючи питання важливості існування акцій у бездокументарній формі, варто зазначити, що відповідно до ст. 194 Цивільного кодексу України цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає взаємовідносини особи, яка його розмістила (видала), і власника та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам⁶. На думку автора, визначення цінного паперу дається саме через поняття «документ».

Необхідно зазначити, що підхід до цінних паперів як до документів є достатньо звичним, оскільки цінні папери називають документами. Юридичними документами, як зазначав М. М. Агарков, є документи, зміст яких посвідчує ті чи інші юридично вагомі факти чи засновані на них правовідносини. Залежно від характеру зв'язку між документом і правом його володільця, юридичні документи поділяють на три групи. До першої групи належать процесуальні документи, тобто документи, які мають значення засобів доказування, наприклад, договір позики. Ці документи не відіграють ніякої ролі в динаміці правовідношення. Правовідношення виникає, існує і припиняється незалежно як від наявності документа, так і від його змісту. До другої групи слід віднести конститутивні документи, від належного оформлення яких залежить виникнення самого правовідношення, наприклад, правочин, для якого обов'язковим є нотаріальне посвідчення. Цим документам надається не тільки процесуальне, а й матеріально-правове значення. Закон чи воля сторін встановлюють, що наявність документа є необхідною для виникнення відповідного правовідношення. Третю групу становлять документи, які мають істотне значення як для виникнення права, так і для його здійснення. Усі ці документи різняться загальною для них ознакою – необхідністю їх пред'явлення для здійснення вираженого в них права. Такі документи називають цінними паперами⁷.

Таким чином, для легшого сприйняття та усвідомлення власних прав звичною є наявність документа, який і міг би підтвердити ці права.

Розглядаючи поняття цінного паперу, Н. О. Нерсесов також виводить його через можливість існування документа. Документ, за допомогою якого встановлюється право, може мати подвійне значення, а саме: він є простим доказом, зовнішнім виявом певного юридичного акта, або він має суттєве значення для виникнення такого права тому що, оскільки без цього документа не може існувати і самого права. Для поняття цінних паперів важливим є те, що право перебуває у тісному взаємозв'язку з документом настільки, що володіння цим документом вважалось би необхідною умовою для досягнення тієї мети, заради якої існує документ⁸.

У свою чергу, О. О. Кулініч у коментарі Цивільного кодексу України визначив цінні папери як грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини особи, яка їх випустила, та їх власника і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів, іншим особам⁹.

Проте відповідно до ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» цінні папери – документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цих документів, іншим особам¹⁰.

Підкреслюючи важливу роль документа в інституті цінних паперів Г. Ф. Шершеневич зазначав, що, з одного боку, папір стає цінним не сам по собі, а тому, що виражає право на щось, що має певну цінність. З іншого боку, якщо би право могло бути здійснене безперешкодно без паперу, то йому було б зайве шукати втілення в папері¹¹.

Сьогодні питання про важливість існування акції в документарній формі втрачає свою актуальність, оскільки, як вже зазначалося, відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону акції товариств існують винятково в бездокументарній формі. Тобто, можна говорити про те, що створено такі умови для реалізації прав, за яких не є обов'язковою наявність паперової форми, тому документ може бути відсутнім, а закріплене ним право зберігається.

Слід зазначити, що О. І. Онуфрієнко зауважував, що реалізуючи концепцію бездокументарних цінних паперів, українська правова доктрина постала перед проблемою, відомою багатьом країнам системи континент-

тального права. Йдеться про можливість застосування такого правового титулу як право власності на об'єкти, яких не існує як предметів матеріального світу і права на які фіксуються у вигляді записів на електронних носіях¹².

Водночас деякі науковці заперечують існування цінного паперу в бездокументарній формі, оскільки таким чином втрачається його презентаційна властивість. Так, наприклад, Д. Д. Борзих зазначає, що тенденція до дематеріалізації цінних паперів призводить до втрати однієї з головних ознак у визначенні цінного паперу – властивості презентації, яка вважалась основним для цінного паперу¹³.

На думку А. Л. Салатко, обсяг прав, що надаються власникові акцій (як акціями – цінними паперами, так і акціями, що не є паперами) не залежить від їх форми, між ними немає жодних відмінностей. Відмінність полягає в тому, що не може йтися про пред'явлення цінного папера, оскільки немає чого пред'являти¹⁴.

В. В. Посполітак стосовно такої ознаки цінного паперу, як презентаційність зазначає, що «...дослідження ринку цінних паперів свідчить, що зазначена ознака не зникла. Її суттю є підтвердження перед особою, що видала (розмістила) цінний папір, правомочності особи, якій належить цінний папір. Ця ознака залишається щодо цінних паперів на пред'явника та ордерних цінних паперів у незмінному вигляді. Щодо іменних цінних паперів, причому незалежно від форми їх випуску, то ця ознака трансформувалася у забезпечення емітента цінних паперів вірогідною інформацією про власників цінних паперів прямими учасниками Національної депозитарної системи через дві системи обліку – систему реєстру власників іменних цінних паперів та систему депозитарного обліку»¹⁵.

В. А. Белов, досліджуючи правову природу цінних паперів, дійшов висновку, що як класичний (тобто, мається на увазі цінний папір у документарній формі існування), так і бездокументарний цінний папір являють собою інформаційні записи, які можуть бути втілені в різні матеріальні носії, причому ці носії можуть перебувати як безпосередньо у правочинних осіб, так і у третіх осіб. Правочинні особи можуть здійснювати та відчувувати свої права в першому випадку – безпосередньо, а в другому – за умови звернення до особи, у якій перебуває матеріальний носій відповідного запису. Саме в цьому полягає основна відмінність інститутів класичних та бездокументарних цінних паперів¹⁶.

Варто зауважити, що на сьогодні бездокументарні цінні папери, зокрема акції, існують у багатьох країнах світу. Як справедливо зазначає В. В. Посполітак, бурхливому розвитку ринку цінних паперів, масовим емісіям таких цінних паперів як акції та облигації вже не відповідає документарна форма цінних паперів, яка передбачає перебування цінних паперів (паперових) на руках у власника. Тому виконання зобов'язань щодо передачі цінних паперів між учасниками ринку базується на системі відносин, пов'язаних з відкриттям і веденням рахунків з обліку цінних паперів. Крім того, процес перетворення документарних цінних паперів на бездокументарні відбувався у деяких країнах досить швидко під впливом виданих державою нормативно-правових актів¹⁷.

Перехід на бездокументарну форму цінних паперів відбувається на всіх розвинутих фондових ринках. Для України цікавим є приклад Франції, оскільки в нашій країні, як і у Франції, рахунки у цінних паперах стають еквівалентами самих цінних паперів, а не відображенням паперових цінних паперів, які фізично зберігаються у певному місці, як, наприклад, у Депозитарно-Трастовій компанії США¹⁸. Тобто може йтися про те, що рахунок у цінних паперах відображає існуючу кількість цінних паперів певного власника, самі паперові цінні папери просто не існують у даному випадку.

Доцільно зауважити, що В. Галанов та А. Басов зауважували: «...перехід із документарної форми в бездокументарну невідворотно супроводжується тим, що цінний папір, з одного боку, може втрачати свої властивості, а з іншого – набувати нові якості, які впливають з електронного характеру цінного паперу. У такому розумінні можна зазначити, що документарна і бездокументарна форми цінних паперів – це не просто форми, а певні стадії розвитку цінних паперів, це перехід однієї якості в іншу»¹⁹.

На погляд автора, зміна форми існування цінних паперів розглядається як етап розвитку цінних паперів, як один із елементів вдосконалення існуючого ринку цінних паперів. У такому разі можна говорити, що бездокументарні цінні папери – це вже не те саме, що документарні цінні папери у формі паперових бланків, адже, це електронна форма обліку власників, які володіють цінними паперами.

Необхідно зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 5 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» право власності на цінні папери, випущені в бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на рахунок власника у зберігача. Отже, існування акцій у бездокументарній формі забезпечує швидко перереєстрацію прав на цінні папери. Підтвердженням права власності на цінні папери в разі їх емісії в бездокументарній формі є виписка з рахунка у цінних паперах, яку зберігач зобов'язаний надавати власнику цінних паперів (ч. 3 ст. 5 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні»), що робить значно простішою процедуру перереєстрації прав власності на акції, які існують у бездокументарній формі порівняно з документарною формою. Дотримання вимоги щодо виключно бездокументарної форми існування акцій дає змогу також зменшити певні ризики, пов'язані з дублюванням реєстрів акціонерів та їх раптовим зникненням.

Нині питання переведення акцій з документарної форми існування в бездокументарну чітко врегульовано чинним законодавством, а саме Положенням про порядок переведення випуску іменних акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування, затвердженим рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 98 від 30 червня 2000 р. (далі – Положення)²⁰.

Відповідно до п. 1.11. Положення при переведенні випуску іменних акцій документарної форми у бездокументарну емітент повинен здійснити такі дії:

- прийняти рішення про переведення випуску іменних акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування (далі – рішення про дематеріалізацію);
- укласти договір про обслуговування емісії з обраним відповідно до вимог цього Положення депозитарієм, який обслуговуватиме випуск акцій, який дематеріалізується, та договір про відкриття рахунків у цінних паперах із обраним відповідно до вимог цього Положення зберігачем, у якого емітент відкриває рахунки в цінних паперах власникам акцій випуску, що дематеріалізується;
- опублікувати в одному з офіційних друкованих видань Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку повідомлення про дематеріалізацію та повідомити про це персонально кожного власника, зареєстрованого в реєстрі власників іменних цінних паперів, випуску, що дематеріалізується, способом, визначеним при прийнятті рішення про дематеріалізацію;
- здійснити в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку заміну свідоцтва про реєстрацію випуску іменних акцій документарної форми існування на свідоцтво про реєстрацію випуску акцій у бездокументарній формі існування;
- забезпечити припинення обслуговування випуску акцій документарної форми існування у реєстроутримувача в системі реєстру власників іменних цінних паперів за цим випуском;
- забезпечити передачу реєстру власників іменних цінних паперів та переведення обліку прав власності на акції у бездокументарній формі до зберігача;
- забезпечити відкриття зберігачем рахунків у цінних паперах власникам іменних цінних паперів випуску, що дематеріалізується.

Разом з тим, хоча в законодавстві досить детально врегульовані питання переведення акцій у бездокументарну форму існування, проте на практиці виникає багато труднощів уже на першому етапі дематеріалізації, а саме: багато акціонерних товариств зіткнулися з проблемою скликання загальних зборів, оскільки чимало власників цінних паперів, які зазначені в реєстрі або померли і цю спадщину ніхто не прийняв, або місцеперебування акціонерів просто невідоме. Також багато товариств не раз стикалися з проблемою втрати системи реєстру. Отже, існування таких ситуацій тільки підтверджує, що бездокументарна форма існування цінних паперів, зокрема акцій, забезпечить вирішення проблеми втрати реєстру, а також розв'яже проблему щодо надійного способу перереєстрації прав власності на акції.

Таким чином, необхідність існування акцій у бездокументарній формі зумовлена:

- абсолютним збільшенням випусків цих цінних паперів, а ефективність обслуговування великої кількості цінних паперів можлива лише за умови їх обігу у вигляді електронних записів;
- відсутністю потреби в матеріальному носії для здійснення прав, які набуває власник акцій;
- здатністю бездокументарної форми прискорювати, спрощувати та здешевлювати розрахунки, рух від одного власника до іншого, зберігання й облік акцій.

Насамкінець варто зауважити, що застосування бездокументарної форми акцій сприяє подальшому розвитку ринку цінних паперів, який становить частину фінансового ринку і належить до особливих сфер соціально-економічного життя країни.

¹ Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

² *Посполітак В. В.* Передача права власності на цінні папери та прав за цінними паперами в Україні (цивільно-правовий аспект): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин. – К., 2001. – 226 с. – С. 52.

³ Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10 грудня 1997 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁴ Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁵ Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁶ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁷ *Агарков М. М.* Основы банковского права; Учение о ценных бумагах. Курс лекций; Научное исследование. Изд. 2-е. – М.: БЕК, 1994. – 349 с. – С. 173–175.

⁸ *Нерсесов Н. О.* Представительство и ценные бумаги в гражданском праве / Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Кафедра гражданского права юридического факультета. – М.: Статут, 2000. – 285 с. – С. 141.

⁹ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє, перероблене та доповнене – Х.: ТОВ «Одісей», 2006. – 1200 с. – С. 201.

¹⁰ Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

¹¹ *Шершеневич Г. Ф.* Учебник русского торгового права. – М.: Спарк, 1994. – 553 с. – С. 173.

¹² *Онуфрієнко О. І.* Правове регулювання випуску та обігу емісійних цінних паперів в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 199 арк. – С. 29.

¹³ Борзых Д. Д. К вопросу о понятии акции как ценной бумаги // Актуальные проблемы гражданского, предпринимательского права, гражданского и арбитражного процесса: Межвузовский сборник научных трудов. – Самара: Изд-во «Самарский университет», 2005. – 356 с. – С. 187.

¹⁴ Салатко А. Л. Проблеми розвитку цивільного законодавства про цінні папери в умовах переходу до ринкової економіки / Розвиток цивільного і трудового законодавства в Україні / Я. М. Шевченко, О. М. Молявко, А. Л. Салатко та ін. – Харків: Консум, 1999. – 271 с. – С. 44.

¹⁵ Посполітак В. Правове регулювання ринку цінних паперів у Цивільному та Господарському кодексах України: поняття та класифікація // Юридичний журнал. – 2004. – № 1 (19). – С. 37.

¹⁶ Белов В. А. Ценные бумаги как объекты гражданских прав: Вопросы теории. Дисс... канд... юрид. наук в форме научного доклада, выполняющего также функции автореферата: 12.00.03. – М., 1996. – 41 с. – С. 23.

¹⁷ Посполітак В. В. Передача права власності на цінні папери та прав за цінними паперами в Україні (цивільно-правовий аспект): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин. – К., 2001. – 226 с. – С. 49–50.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Рынок ценных бумаг: Учебник / Под ред. В. А. Галанова, А. Н. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 352 с. – С. 12.

²⁰ Положенням про порядок переведення випуску іменних акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування від 30 червня 2000 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

Резюме

У даній статті розглянуто питання обов'язкової вимоги існування акцій винятково в бездокументарній формі. Для досягнення поставленої мети проаналізовано основні норми чинного законодавства, за допомогою яких врегульоване дане питання. Зроблено спробу теоретичного осмислення проблеми існування цінних паперів не у вигляді звичних паперових документів, а в бездокументарній формі.

Ключові слова: акція, форма акції, паперові цінні папери, бездокументарна форма

Резюме

В данной статье рассмотрен вопрос обязательного требования существования акций исключительно в бездокументарной форме. Для достижения поставленной цели проанализированы основные нормы действующего законодательства, с помощью которых урегулирован данный вопрос. Сделана попытка теоретического осмысления проблемы существования ценных бумаг не в виде привычных бумажных документов, а в бездокументарной форме.

Ключевые слова: акция, форма акции, бумажные ценные бумаги, бездокументарная форма

Summary

In this article is examined the question of obligatory requirement of existence of shares in electronic form only. The basic norms of current legislation, by which this question is well-regulated for achievement of the put purpose, are analysed. The attempt of theoretical comprehension of problem of existence of securities is done not as usual paper documents, but in electronic form.

Key words: share, form of share, paper securities, electronic form

Отримано 18.01.2011

А. В. ГОНЧАРОВА

Аліна В'ячеславівна Гончарова, аспірант Київського університету права НАН України, викладач Сумського державного університету

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПАДКОВОЇ ТРАНСМІСІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Спадкова трансмісія – це окремих різновид спадкування за законом, за яким частка, що належить спадкодавцеві, який помер після відкриття спадщини, переходить до його спадкоємців за законом або за заповітом.

У конструкції спадкової трансмісії беруть участь три категорії суб'єктів:

- спадкодавець, після смерті якого відкривається спадщина;
- його спадкоємець за заповітом або за законом, який помер після відкриття спадщини та не встиг її прийняти;
- спадкоємець за заповітом або за законом спадкоємця, який помер після відкриття спадщини та не встиг її прийняти.

© А. В. Гончарова, 2011